

ШЫН

1993
МАЙ
29

ВТОРНИК

№ 124 (1919)

Өлүгү 2 коп.

СЭКП Тыва-обкомунун, Тыва-АССР-нин Дээди

Совединин болгаш Министрлер

Чөвүлелинин органы

ЧАЙГЫ СПОРТЧУ СЕЗОН

Коммунисттик партия, Совет чаак күш-кууларына болгаш спортту улам ийик хөгжүдөр талазы-биле хүн бүр саягытты салып турар. Хоорайларга, суурларга спорт тудуларында саны чыл келген туду-ва өзүн оорар, массалык жарылдааларында доктаамал өрттүрүп турар. Күш-кууларга аржылы чонуну амдыралымын чарыбас кээз апарган. Күштүгү, кыдыр-шымырак амгы үеңик кижилерин кызылдеринге ол дуулап турар.

Күш-кууларга улам ийик хөгжүдөр дугайында партия болгаш чаактук доктаамал амдыралга боттандырар талазы-биле бистин республиканы спорт организациалары элени амдыларын чоруткан. Спорттун материалдык баазаы быжыгып турар. Чыдыр-на чаа шолдор, залдар нежекип турар. Күш-кууларга аржылы саны өскөн, оларын мергежил аэзон беден. ССР-ниң 2 спорт мастери, 2 кандидатты, бирги разрядтың 98 спортчузун өрткен чылын белеткөөн. Национал спорт талазы-биле Сибирь болгаш Бирокун Чоюн чук уустарынын зона маргылаадагы чыдыр-на эки белеткедиг кыркын келгенден 1972 чылда национал спорт талазы-биле РСФСР-ниң «Спорт мастери» деп белет атты мого Александр Чыдыр, той нолуер Евгений Чернышев, черин узууну якуттан халым Александр Денисов олар черин апарган. Мергежил спортчулар белеткөөр 1971 чылдан баштап.

1972 чылда болган республика маргылаадагы идеикелт кыркын, эки үйүндерин көргөсөп, Кызылдың спортчулары бирги черин алган. Улут-Хем, Каа-Хем, Бай-Тайга райондарының спорт комитеттери күш-кууларга аржылы санын көпүткөн.

Амгы чонун күш-куулар кызылдеринге экижидеринге уланган хемчегдер алдынан, мычалаа-да күш-кууларга аржылы үеңик негедерин харымал шылалып турар. Спорттук массалык болуу чорун чедип албап, күш-кууларга аржылы мергежил чыгыс болуу артышкан. Эрткен чылын чамдык райондарын күш-кууларга комитеттери амгы чонун көпүткөн, оон уламдык спортчуларын санын кымырдыган. Оларга Барым-Хемчик, Тес-Хем, Талды, Мон-гун-Тайга райондары хамаарып. Республиканың оон ийи районуну оон чаппа-да бир разрядты белеткөөн. Моон алашкан көргөсөп, үеңик райондарының партия, совет, профсоюз, комсомол организациалары спорт амынга удуруткан. Ам-да хүнүң негедерин дүштүр тургускан болгаш чорутур дөткөм, дууламчыны көргөсөп турар.

Күштүгү болгаш кыдыр-шымырак болуу чоруткан үндөйүн — спорттун амы-буру хевирлеринге маргылаалар өрттүрүнгө чаа баа белеткөөринге ол таарымчалыг үс—чайты спорт сезону эгелзөөн. Ол республика наймалыгына, районнар тонтеринге байырлаалык-биле амжиттыган. Беш чылдык шиптирлэг, үшкү чылымал таймалык зоналарга болгаш республиканың маргылаалар, спартакнада элзөөп эвс болуу. Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлелиниң чамыда Күш-кууларга болгаш спорт комитеттери, эки тура спорт шиптирлэг, дери маргылааларын планын баш бурунгар тургускан, аман белеткес амынгар чоруда берген. Чүгөш шылда белет республиканың бирги чери дөткөн ийик ахтиске, нолет-бас, национал спорт талазы-биле, ГТО-нун нормаларының хой хевирлерин дугайында болгаш өскө-да маргылаалар болуу. Аман спортчулар идеикелт кыркын, эки көргүзүлдеринге боуу-биле Кызылдың, Ак-Довурактын, Хову-Акмын, райондарының спорт комитеттери белеткес амынгарын хыямчалыг чорудар, тренерлерин харымсалгаан беддер ужурут. Ол ийик районнарда өрттүрер шилатке маргылааларын шыпарын экижидер.

Ылагуя национал спорттук саймырадырине кичээгейин салза эки. Спорттук национал хевирлеринге чалчыл болган спартакнада Кызыл, районнарда июль 15-ке чедир эртер. 1972 чылда бо спартакнада чамдык районнарда болган, бо чылын оон болдурбас хрес. Маргылаага шылалар шиптирлэг спортчуларын июль 22—23-дү үйүндеринге Кызыл болуу спартакнада чорудар. Рекордтарын чарыгыр, чаа теминионарын ийердери дөткөн. Чүгөш шылда белет республиканың бирги чери дөткөн ийик ахтиске, нолет-бас, национал спорт талазы-биле, ГТО-нун нормаларының хой хевирлерин дугайында болгаш өскө-да маргылаалар болуу. Аман спортчулар идеикелт кыркын, эки көргүзүлдеринге боуу-биле Кызылдың, Ак-Довурактын, Хову-Акмын, райондарының спорт комитеттери белеткес амынгарын хыямчалыг чорудар, тренерлерин харымсалгаан беддер ужурут. Ол ийик районнарда өрттүрер шилатке маргылааларын шыпарын экижидер.

Бистин анык салгаччыларымыс — школаларын күш-куулар кызылдеринге кичээгейин коштамын болбас. Олар өөрдөткө чылы доостура, ийонер лагерлеринге дит-тайыр болгай. Ыйчанга спорт шолдорун эки дөткөн, дүжугалыг күш-кууларга удуруткучуларын шыпар алар. Уруглар чыл дүжугада спортка халымтып, ГТО-нун нормаларын дуулаган турар ужурут.

Спорттук хөгжүдөр, оон материалдык баазаында узуу-биле хамаарып. Ыйдык болгаш чаа стадиондарын, шолей-бас, баскетбол, футбол болгаш алырчык тодаргай хем-чегер алыр. Бо чыдыр марта республиканың Министрлер Чөвүлели Тыва АССР-те күш-кууларын материалдык баазаы хөгжүдөрүн үш чыл планын дугайында доктаамал хүдзеп алган. Ында ийик хоорайга, районга, суурга 1973—1975 чылдарда чүмү кымырын тодаргай айткан. Оун амдыралга боттандырарын министрстволарга, ведомстволарга, райхорнуускомнарга дааскан. Бо хемчегерин күс-дир дээи амдыл чорудары эрежок чутула.

Партия организациалары спорт амынга доктаамал кичээгейин салып, спорттук удуруткучулар күштөдир болза, ол чедикчионне хөгжүр. Бистин дыла хой парторганна-шылалымыс ийчан кылдыр-ла турар, моон сойгар-ла кылдыр. Ыйчан бистин спорт амынга улам саймалар хөгжүр, массалык болуу-да ужурут.

ТАЙБЫННЫ БЫЖЫЛААР ДЭЭШ

Тайбын дугайында айтырыг — амгы үеңик үндөйүн ай-тыры. Ол айтырыгы дит шиптирлөгөп чутуа чам-дык уустарынын салым-тааны аэс, а бүтү кичи төмө-гөтейини салым-тааны хамаарып. Ыйчанга СЭКП ТК-нын апрель Илеумунун амгылыгын тудула бүтү со-вет кижилерин шип дөткөмөчөлүг алганын ужуру ол. Бистин партияны тайбын шыамшылдыг поштаамал дө-лөйгө болуу шыны кижилерге чоон болгаш үсөлг.

СЭКП ТК-нын Чынык секретары, ССР-ниң Дээди Со-ветинин Президиумунун кижигуру Л. И. Брейсвитт Герма-нияны Федеративтик Республикасына пайырадыла ая-жыруу кылды чорун тургускан төмөндөмө дахтыма-галыкка көрүп, радиола диткан, солуннарда көмчүп та-жышты.

Ол болза Коммунисттик партияны болгаш Совет чаактын дөлөйгө тайбынны быжыглар дээш чоруду тур да-тыкыш политиканың хөкө кырында боттазымынанын бадыткыл деп билер мен.

В. САГААН-ОЛ, ажилгы.

УЛУСТУН ТӨЛЭЭЛЕКЧИЛЕРИ

Ажылчы чоннар депутат-тарынын Кызыл хоорай Со-ветинге болгаш кээз Совет-терге сонгулаага белеткес амынгарын хайнымшкынныг чоруп турар. Бо хүндерге хоорай Советинин депутат-тарына кандидаттарын депши-дери доозулган болгаш округ-тарын сонгулаа комиссия-лары оларын бүртүкчү эгел-зөөн.

Чер-черин эрге-чагырга органының депутаттарын кандактарынага улеттүрүп, туугуну, транспорттун эи муракчы ажилчыларын бол-гаш инженер-техникти ажил-дакчыларын, ийдегилеңи-нин төлөңгү төлөөлөкчи-лерин, хоорай Советинин кол-хоз, совхозтарын беш чыл-дын маалдары — тараа-лар, малчылар, механизатор-ларын депшиктен. Оларын аразында Социалист Күш-ажылдын Маалыры, № 1 ав-то-транспорт бүдүрүлгенин чолаачыны СЭКП кижигуру Юрий Николаевич Зюкин, Кы-зылда Күрүненин башкы я-ститутунун 2 куруунун сту-дентин, ВЛКСМ кижигуру Тасия Болуштаева Оожиан, аэсентоскоп заводунда шук-туку, СЭКП кижигуру Алек-сандар Сандаевич Сандын, Элегес-Аасын столоваа ка-сирин, партия кижигуру эвс Лидия Петровна Войтневич,

республика эмнегезинин ку-лак, дүмчү, боостаз азыр-лар салбырынн эргелекчиин, партия кижигуру эвс Мария Семеновна Симанова, «Тере-Хел» колхозтун ийи брига-дынн бригадирин, СЭКП кижигуру Борис Назымович Та-маа, № 2 авто-транспорт бүдү-рүлгенин директору Влади-мир Захарович Саава, респу-блика типографиянын деп-терекчиин, ВЛКСМ кижигуру Раиса Ивановна Буналина, аэсентостанциянын доолай де-гилеңи бригадирин, партия кижигуру эвс Цой Шен-син, «Кара-Хаак» совхозтун трак-торин, СЭКП кижигуру Мен-ге Нанчыр-олович Хертек, Улустарын найралы орден-нин эилекчиин ужуру чүдү бүдүрүлгенин саямөст ко-мандирин, СЭКП кижигуру Кан-чыр-ол Чимитович Нуулар, Чербице калыштыла школа-зын башкын, партия кижигуру эвс Биче-кыс Дон-гаконна Саглы, харылаа бел-диринин телеграф монтер, ВЛКСМ кижигуру Николай Ми-хайлович Измествей, СЭКП хооромунун ийги секретары Сарыглар Максировна Нудамин болгаш өскө-дөр-ла бар.

Шыла, Элегес-Аасын, Кара-Хаак кээз Советтеринин де-путаттарына кандидаттарын бээ депшиди эгелзөөн.

БИСТИН КОРР.

ЧУРУНТА: Кызылдын шыво заводунда стукун суглар белеткөөр чектин муракчы ажилчын Валя ГОР-БУНОВА. Ол газировка кудар шилдерин автоматтыг дөткө-биле аштап чүрүрүн хүнде үлүн 150 хуу чедир күсүдөп турар. Стукун кударында хөргөзгө бүтү сава оон холу-биле эртин, дарааында чекте ажилчыларын башкарган дөткө-гелеринге шилтир.

О. ОХЕМЧИНИК фотозу.

ЧУРУНТА: Кызылдын шыво заводунда стукун суглар белеткөөр чектин муракчы ажилчын Валя ГОР-БУНОВА.

ЧУРУНТА: Кызылдын шыво заводунда стукун суглар белеткөөр чектин муракчы ажилчын Валя ГОР-БУНОВА.

ЧУРУНТА: Кызылдын шыво заводунда стукун суглар белеткөөр чектин муракчы ажилчын Валя ГОР-БУНОВА.

ЧУРУНТА: Кызылдын шыво заводунда стукун суглар белеткөөр чектин муракчы ажилчын Валя ГОР-БУНОВА.

ЧУРУНТА: Кызылдын шыво заводунда стукун суглар белеткөөр чектин муракчы ажилчын Валя ГОР-БУНОВА.

ЧУРУНТА: Кызылдын шыво заводунда стукун суглар белеткөөр чектин муракчы ажилчын Валя ГОР-БУНОВА.

ЧУРУНТА: Кызылдын шыво заводунда стукун суглар белеткөөр чектин муракчы ажилчын Валя ГОР-БУНОВА.

ЧУРУНТА: Кызылдын шыво заводунда стукун суглар белеткөөр чектин муракчы ажилчын Валя ГОР-БУНОВА.

ЧУРУНТА: Кызылдын шыво заводунда стукун суглар белеткөөр чектин муракчы ажилчын Валя ГОР-БУНОВА.

ЧУРУНТА: Кызылдын шыво заводунда стукун суглар белеткөөр чектин муракчы ажилчын Валя ГОР-БУНОВА.

ЧУРУНТА: Кызылдын шыво заводунда стукун суглар белеткөөр чектин муракчы ажилчын Валя ГОР-БУНОВА.

ЧУРУНТА: Кызылдын шыво заводунда стукун суглар белеткөөр чектин муракчы ажилчын Валя ГОР-БУНОВА.

ЧУРУНТА: Кызылдын шыво заводунда стукун суглар белеткөөр чектин муракчы ажилчын Валя ГОР-БУНОВА.

ЧУРУНТА: Кызылдын шыво заводунда стукун суглар белеткөөр чектин муракчы ажилчын Валя ГОР-БУНОВА.

ЧУРУНТА: Кызылдын шыво заводунда стукун суглар белеткөөр чектин муракчы ажилчын Валя ГОР-БУНОВА.

ЧУРУНТА: Кызылдын шыво заводунда стукун суглар белеткөөр чектин муракчы ажилчын Валя ГОР-БУНОВА.

ЧУРУНТА: Кызылдын шыво заводунда стукун суглар белеткөөр чектин муракчы ажилчын Валя ГОР-БУНОВА.

ЧУРУНТА: Кызылдын шыво заводунда стукун суглар белеткөөр чектин муракчы ажилчын Валя ГОР-БУНОВА.

ЧУРУНТА: Кызылдын шыво заводунда стукун суглар белеткөөр чектин муракчы ажилчын Валя ГОР-БУНОВА.

ЧУРУНТА: Кызылдын шыво заводунда стукун суглар белеткөөр чектин муракчы ажилчын Валя ГОР-БУНОВА.

ЧУРУНТА: Кызылдын шыво заводунда стукун суглар белеткөөр чектин муракчы ажилчын Валя ГОР-БУНОВА.

ЧУРУНТА: Кызылдын шыво заводунда стукун суглар белеткөөр чектин муракчы ажилчын Валя ГОР-БУНОВА.

ЧУРУНТА: Кызылдын шыво заводунда стукун суглар белеткөөр чектин муракчы ажилчын Валя ГОР-БУНОВА.

ЧУРУНТА: Кызылдын шыво заводунда стукун суглар белеткөөр чектин муракчы ажилчын Валя ГОР-БУНОВА.

ЧУРУНТА: Кызылдын шыво заводунда стукун суглар белеткөөр чектин муракчы ажилчын Валя ГОР-БУНОВА.

ЧУРУНТА: Кызылдын шыво заводунда стукун суглар белеткөөр чектин муракчы ажилчын Валя ГОР-БУНОВА.

ЧУРУНТА: Кызылдын шыво заводунда стукун суглар белеткөөр чектин муракчы ажилчын Валя ГОР-БУНОВА.

ЧУРУНТА: Кызылдын шыво заводунда стукун суглар белеткөөр чектин муракчы ажилчын Валя ГОР-БУНОВА.

ЧУРУНТА: Кызылдын шыво заводунда стукун суглар белеткөөр чектин муракчы ажилчын Валя ГОР-БУНОВА.

ЧУРУНТА: Кызылдын шыво заводунда стукун суглар белеткөөр чектин муракчы ажилчын Валя ГОР-БУНОВА.

ЧУРУНТА: Кызылдын шыво заводунда стукун суглар белеткөөр чектин муракчы ажилчын Валя ГОР-БУНОВА.

ЧУРУНТА: Кызылдын шыво заводунда стукун суглар белеткөөр чектин муракчы ажилчын Валя ГОР-БУНОВА.

ЧУРУНТА: Кызылдын шыво заводунда стукун суглар белеткөөр чектин муракчы ажилчын Валя ГОР-БУНОВА.

ЧУРУНТА: Кызылдын шыво заводунда стукун суглар белеткөөр чектин муракчы ажилчын Валя ГОР-БУНОВА.

ЧУРУНТА: Кызылдын шыво заводунда стукун суглар белеткөөр чектин муракчы ажилчын Валя ГОР-БУНОВА.

ЧУРУНТА: Кызылдын шыво заводунда стукун суглар белеткөөр чектин муракчы ажилчын Валя ГОР-БУНОВА.

ЧУРТТУН ШАЛЫПЧЫ ТУДУУ—НОВОЛИПЕЦКИНИН МАГНИТКАЗЫНДА

Новолипецкини металлургия заводунда туртта эи-не улут дээш хемчээлгик № 2 килорат-конвертор цехин ийин тулук тулуп турар. Оон төдөвиледе көрдүгө күчүзү — тылда-ла сөө миллион тонна канни бүдүрүп үндүрер аралыг.

Оон туттунар черинде чеди миллион кубометр довурак-ты казып үндүрөт, өскөзөө сөөртүр, чартык миллион тонна бетонну болгаш демир-бетонну кудуп монтаждар, а ол ийи-кап сөзсө мун тонна хире чүүл-бүрү дөткө-хөргөсөлдери өтөп тургузар ужурут. Конвертор бажынында бирөөн-де үш чүс тонна үш эи улут конверторну тургузар.

Килорат-конвертор цехинин бирги ээлтөөн ажылдалга кырып, ажилдагы эгелзөө сонда ол заводтун кылмы үндүрер каннын хемчээлгик ийи катан көвүдөр апар.

ЧУРУНТА: (солотой таразынан оң таразычче): мурак-чы монтажник ажилчылар Бригадир В. Бирюков, Н. Кли-мов, О. Маринускин, И. Мочалин, Н. Шальнев олар.

В. ПОЖЕВНИКОВТУН ФОТОЗУ. (СЭТА-ның фототехникасы).

ШЫНТИРЛЭГ: үшкү тыдым чаагай дүжүгүн өстүрүп алы-рынга сугаттыг черлерин ажилдагы чутула дөткө-биле редакцияга келген чаагаларда кемделеп турары чедир чөп-түг. «Сут-Хел» совхозтун Ка-ра-Чыраа салбырынн тараа-жылары белек дүжүгүн өстү-рерин кудулары болуу сугтарылганы челинжиктин ажилдап турар. Ховалыг Да-рым, Монгуш Медзевин-оол олар амга чедир 82 гектар черин сугтарган. Ол ийик Мон-гуш Ларжаага удурткан суг-тук нормаын 130 гектар че-рин сугтарган планын оонаал-за деп 65 гектар ажырын алга болгаш ам-лаа сугтарылганы уламчылавышкан» деп. Чөө-Хемчиктен О. Доржу бижзөөн.

Улут-Хемде Т. Очур-болдун база-ла сугтарылга дугайында медзевинге мынчалар диткан-кан: «УТКА 25 чыл» «Со-хозтун Арыскан салбырынн ажил-шчилери кудурузанын

белек дүжүгүн маалымалар сорулга-биле 18 сугаттыгы ийи эвенон тургускан, 330 гектар черин сугтарган планын кудуларынын кырында кел-ген. Мурунку дүжүгүдө көм-үштер Ховалыг Каа-Хем, Балыман Алай-оол олар чоруп турар. Амгы үеде ол эвенон-бирги чылыг сугтар чер-лерин доозупкан, сугтарыл-ганы ийги ээлтөөнө кирер деп турар.

Часкы хову ажилдары Че-лерин ховуларын челинжик-тин чоруп турарын ийи Окекенин студентин Кара-оол Натпий-оол редакцияга диткан. «Эрткен беш хо-нутун түнжеле 28 агре-гат 5430 гектар черге эрте-чалар кымыр-тасты чашты-рып дооскан. Трактористерин аразында калбарган чартык үлүг нормаын 190 хуу чели-рип турар муракчы меха-низатор Д. Кызыл-оол, норма-ын 160 хуулан куулатпай келген Балы-Хөө Кызыл-оол олар ийик механизаторлар шылгарып турар. «Тилеке» совхозтун тараа шолдорин ажал-ш хайнымшкынны».

«Барлык» совхозтун төп салбырынн тараа-жылары

белек дүжүгүн маалымалар сорулга-биле 18 сугаттыгы ийи эвенон тургускан, 330 гектар черин сугтарган планын кудуларынын кырында кел-ген. Мурунку дүжүгүдө көм-үштер Ховалыг Каа-Хем, Балыман Алай-оол олар чоруп турар. Амгы үеде ол эвенон-бирги чылыг сугтар чер-лерин доозупкан, сугтарыл-ганы ийги ээлтөөнө кирер деп турар.

Часкы хову ажилдары Че-лерин ховуларын челинжик-тин чоруп турарын ийи Окекенин студентин Кара-оол Натпий-оол редакцияга диткан. «Эрткен беш хо-нутун түнжеле 28 агре-гат 5430 гектар черге эрте-чалар кымыр-тасты чашты-рып дооскан. Трактористерин аразында калбарган чартык үлүг нормаын 190 хуу чели-рип турар муракчы меха-низатор Д. Кызыл-оол, норма-ын 160 хуулан куулатпай келген Балы-Хөө Кызыл-оол олар ийик механизаторлар шылгарып турар. «Тилеке» совхозтун тараа шолдорин ажал-ш хайнымшкынны».

«Барлык» совхозтун төп салбырынн тараа-жылары

белек дүжүгүн маалымалар сорулга-биле 18 сугаттыгы ийи эвенон тургускан, 330 гектар черин сугтарган планын кудуларынын кырында кел-ген. Мурунку дүжүгүдө көм-үштер Ховалыг Каа-Хем, Балыман Алай-оол олар чоруп турар. Амгы үеде ол эвенон-бирги чылыг сугтар чер-лерин доозупкан, сугтарыл-ганы ийги ээлтөөнө кирер деп турар.

Часкы хову ажилдары Че-лерин ховуларын челинжик-тин чоруп турарын ийи Окекенин студентин Кара-оол Натпий-оол редакцияга диткан. «Эрткен беш хо-нутун түнжеле 28 агре-гат 5430 гектар черге эрте-чалар кымыр-тасты чашты-рып дооскан. Трактористерин аразында калбарган чартык үлүг нормаын 190 хуу чели-рип турар муракчы меха-низатор Д. Кызыл-оол, норма-ын 160 хуулан куулатпай келген Балы-Хөө Кызыл-оол олар ийик механизаторлар шылгарып турар. «Тилеке» совхозтун тараа шолдорин ажал-ш хайнымшкынны».

«Барлык» совхозтун төп салбырынн тараа-жылары

белек дүжүгүн маалымалар сорулга-биле 18 сугаттыгы ийи эвенон тургускан, 330 гектар черин сугтарган планын кудуларынын кырында кел-ген. Мурунку дүжүгүдө көм-үштер Ховалыг Каа-Хем, Балыман Алай-оол олар чоруп турар. Амгы үеде ол эвенон-бирги чылыг сугтар чер-лерин доозупкан, сугтарыл-ганы ийги ээлтөөнө кирер деп турар.

Часкы хову ажилдары Че-лерин ховуларын челинжик-тин чоруп турарын ийи Окекенин студентин Кара-оол Натпий-оол редакцияга диткан. «Эрткен беш хо-нутун түнжеле 28 агре-гат 5430 гектар черге эрте-чалар кымыр-тасты чашты-рып дооскан. Трактористерин аразында калбарган чартык үлүг нормаын 190 хуу чели-рип турар муракчы меха-низатор Д. Кызыл-оол, норма-ын 160 хуулан куулатпай келген Балы-Хөө Кызыл-оол олар ийик механизаторлар шылгарып турар. «Тилеке» совхозтун тараа шолдорин ажал-ш хайнымшкынны».

«Барлык» совхозтун төп салбырынн тараа-жылары

белек дүжүгүн маалымалар сорулга-биле 18 сугаттыгы ийи эвенон тургускан, 330 гектар черин сугтарган планын кудуларынын кырында кел-ген. Мурунку дүжүгүдө көм-үштер Ховалыг Каа-Хем, Балыман Алай-оол олар чоруп турар. Амгы үеде ол эвенон-бирги чылыг сугтар чер-лерин доозупкан, сугтарыл-ганы ийги ээлтөөнө кирер деп турар.

Часкы хову ажилдары Че-лерин ховуларын челинжик-тин чоруп турарын ийи Окекенин студентин Кара-оол Натпий-оол редакцияга диткан. «Эрткен беш хо-нутун түнжеле 28 агре-гат 5430 гектар черге эрте-чалар кымыр-тасты чашты-рып дооскан. Трактористерин аразында калбарган чартык үлүг нормаын 190 хуу чели-рип турар муракчы меха-низатор Д. Кызыл-оол, норма-ын 160 хуулан куулатпай келген Балы-Хөө Кызыл-оол олар ийик механизаторлар шылгарып турар. «Тилеке» совхозтун тараа шолдорин ажал-ш хайнымшкынны».

«Барлык» совхозтун төп салбырынн тараа-жылары

белек дүжүгүн маалымалар сорулга-биле 18 сугаттыгы ийи эвенон тургускан, 330 гектар черин сугтарган планын кудуларынын кырында кел-ген. Мурунку дүжүгүдө көм-үштер Ховалыг Каа-Хем, Балыман Алай-оол олар чоруп турар. Амгы үеде ол эвенон-бирги чылыг сугтар чер-лерин доозупкан, сугтарыл-ганы ийги ээлтөөнө кирер деп турар.

Часкы хову ажилдары Че-лерин ховуларын челинжик-тин чоруп турарын ийи Окекенин студентин Кара-оол Натпий-оол редакцияга диткан. «Эрткен беш хо-нутун түнжеле 28 агре-гат 5430 гектар черге эрте-чалар кымыр-тасты чашты-рып дооскан. Трактористерин аразында калбарган чартык үлүг нормаын 190 хуу чели-рип турар муракчы меха-низатор Д. Кызыл-оол, норма-ын 160 хуулан куулатпай келген Балы-Хөө Кызыл-оол олар ийик механизаторлар шылгарып турар. «Тилеке» совхозтун тараа шолдорин ажал-ш хайнымшкынны».

«Барлык» совхозтун төп салбырынн тараа-жылары

белек дүжүгүн маалымалар сорулга-биле 18 сугаттыгы ийи эвенон тургускан, 330 гектар черин сугтарган планын кудуларынын кырында кел-ген. Мурунку дүжүгүдө көм-үштер Ховалыг Каа-Хем, Балыман Алай-оол олар чоруп турар. Амгы үеде ол эвенон-бирги чылыг сугтар чер-лерин доозупкан, сугтарыл-ганы ийги ээлтөөнө кирер деп турар.

Часкы хову ажилдары Че-лерин ховуларын челинжик-тин чоруп турарын ийи Окекенин студентин Кара-оол Натпий-оол редакцияга диткан. «Эрткен беш хо-нутун түнжеле 28 агре-гат 5430 гектар черге эрте-чалар кымыр-тасты чашты-рып дооскан.

ССРЭ-нин 50 чылында ту-
раскалган Бүгү-россиянын
библиотекалар талазы-биле
сочинистик чарыкынын түң-
нелерин чоокта чаа үндү-
ген. Бистин республиканын
библиотекалары бо талазы-
биле ажалыгы, солун ажалы-
дары хойну чоруткан. Со-
циалисттик чарыкка ния-
тизи-биле 270 библио-
тека киришкен. Кы-
зыл хоорайнын библиотека-
лары кол көргүзүлгөр талазы-
биле кескү чери эелен турар.

Хоорайнын оргкомитети
Култура министрствозунга
хамаарыж болган өөрчөлгө
челдеринин, школаларын
библиотекаларына онза ки-
чоней салган. Илангыя бу-
дургулгө-биле харылааны кал-
бартыр, номну будургулгө бу-
дургулгө чедир, ажалчы-
нарын, политикжылдыгын
куштердир талазы-биле
эвези эвес ажалдарын чорут-
кан.

Танды, Улут-Хем, Бий-Хем
райондарын библиотекалары
социалисттик чарыктын не-
гелдеринде көрдүгөн хы-
налга санарын күсөдиринче
чоокшалаан. Эрзин, Бай-Тай-
га, Буур райондарын библи-
отекалары моон мурунча
чылаага бодаларга, ажалын
эвези эвези чедир, ажалчы-
нарын, политикжылдыгын
куштердир талазы-биле
эвези эвес ажалдарын чорут-
кан.

НОМНУ--КИЖИ БУРУЗУНГЕ

соруугаары, национал-кур-
туруугун талазы-биле де-
ниянын ажалдары, интерна-
ционалч кижизилгенин
айтырлары база кескү чери
эелей берген. Чодураа,
Ак-Довурак, Хайыракан, Гор-
галыг көдө библиотекаларын-
га В. И. Ленин ажалдарын-
га тайылырлыг номчулгалар

гаалы болган уран чүүлү.
«Тыва композиторларын чо-
галдыгы» дөп, өскө-даа
кежээлерин хой-хей библио-
текаларга эрттирген.
Нияттел-политиктиг лите-
ратураны моон мурунча чыл-
дарнын денелеринде хойну
бикиткенин демдеген болур.
Патриоттук болган интерна-

турар. Ол — республика би-
блиотекалары-биле сырый хары-
лаалыг.
Пioneer организациянын
50 чылы-биле холбошкан
улут ажалдарын уруугар база
школа библиотекалары кал-
баа-биле чоруткан. «Кезээле
белен!» деп Бүгү-эвилел ма-
рыкынын маршруттары-биле

тараажыларына номнарны,
язы-бүрү тускай литерату-
раны специалистерге тарадыры
библиотекалар ажалын үнө-
лөрүн бир кол негелдеси.
Ол ышкан улус ажал-агый-
нын специалистерин херек
литература-биле хандылары
онза чутула. Республика
306 көжөр библиотеканы, ном

фессиялар дугайында чутула.
«Экономика — шуру кижиз-
лерге чутула эртем» дөп,
өскө-даа темаларга кезжээле-
ри, беселаларын чорутулаан.
Шак мындыг хемчелерин
түннелдегиде техниктиг болган
көдө ажал-агый литерату-
раны номчулгаларга тарадыры
эрткен чылын элден калбар-
ган.

1971 чыл-биле деңээрге,
райондарын чамдык көргү-
зүлгөр элден бедел-даа бол-
за, куруне четкиниги библи-
отекалары кол көргүзүлгөр
талазы-биле планын күсөт-
лейн барганы кончут четпес.
Илангыя Чөөн-Хемчик рай-
онун библиотекалары көргү-
зүлгөрүн эң чамдык болган.
Номчулгалар саны барык 2
мун кижин, ном бижидери —
60 мун кижин чедир эвезжөн.

Тожу, Каа-Хем райондарын
библиотекалары база четпес
ажылдаан.

Социалисттик чарыктын не-
гелдерин республикада эки
күсөткен библиотекалар чок
болганы-биле бирги чери
тыныспас деп санаан. Ийги-
чери Кызыл хоорайга 150
рубль түнүгү ном комплек-
тизи-биле кады тыныскан.
Ушкү чери — Танды район
алан.

Куруне болган профвиеал
четкиниги библиотекалары-
М. ОЮН,
СЭИП обкомунун инструктору.

Библиотекалар чарыжынын түннелдери

ны чоруткан. Көк-Чыраанын
көдө библиотеканын «Бис-
патриоттук болган интерна-
ционалчар бис» деп ленин-
чи кичээлдэ бедек денелге
эрттирген.

Кызылдын Крускаа, Гор-
кий, Островский, Некрасов
аттыг библиотекалары тус-
тус будургулгө Ленин ажал-
дарына допчулгаларын
чоруткан. Тес-Хемнин, Буу-
нун, Эрзинин район библио-
текалары партия райкомна-
ры-биле кады «ССРЭ-нин
улустарынын найыралы» деп
темалыг кезжээлерин органи-
застан. «Тыванын чечен чо-

ционалч кижизилге талазы-
биле улут ажалды өөрчө-
диге чедиринин, урууларын
база школаларын библиотекалары
чоруткан. Илангыя
Кызылда куруненин баш-
кы институтунун библиотеканын
айтыр болур. Библиотеканын
номчулгалар саны 1794
кижин чедир турар, 92 мун
ажыг номну номчулгалар би-
жидип алган. Студенттерин
библиография херээнге өөрчө-
дип турар. Ол ышкан Тыва-
нын көдө ажал-агый техни-
кумунда библиотеканы сургуу-
ларнын ийелгик кижизилге-
эвези улут салдарын чедирин

урууларын чорудуп келген
ажылдарына библиотекалар
улут салдары болган. Тө-
рөөн черин өөрчиринин талазы-
биле эвези эвес ажал-
дарын чорутканын айтыр бо-
лур. Бий-Хемнин, Улут-Хем-
нин, Бай-Тайганын уруулар
библиотекалары, Тандынын
Сосновка, Тураннын, Ак-Дову-
рактын школа библиотекалары
эки ажалдаан.

Библиотекаларын ажалы-
нда кескү чери будургулгө-
биле харылаа эвези эвези ужу-
луг. Будургулгө ажалчы-
нарга, ырак одаларда мал-
чынарга, хову-шөдлерин

бижидерин чеди пунктуу
ажылдап турар.

Специалисттерге херек лите-
ратура дугайында дыналыг-
ларын илангыя бо чылын ба-
гай эвес организастан. Рес-
публика болган район библи-
отекалары хой-ниги кө-
рүдүлгөр база организа-
тап турар. Эртем-техникада
чедикшигнер дугайында,
куп-ажылды эртемге үндө-
лөп организастанырга хама-
арышкан делгелерин, булу-
нарны кылган.

Кызылдын чамдык буду-
рулгөрлеринге «Экономика бо-
лган сен», «Ажалчын про-

АТОМ ЭНЕРГЕТИКАЗЫНДА НЕМЕШКЕН КҮШ

Новооренскский делегейде эң улут атом электростан-
циясында дөрт дугаар энергетика блогу 440 муң киловатт-
бүрүн күчүзү-биле ажалдыг берген.

Ол блоку эитен тургузарын болган ажалдаан өгөсөй
бөоринге белетке ажалын чыл дугурунда боттандырган.
Атом энергетиказынын кол өргөдигини чачыныг Артем
Григорьянцын бодан турарын суугаар алырга, дөсөсөй
ипратиканындыг мындыг программаны күсөдиринче 3-тен 5
чыл чедир үе эртин турар. Энергоблоку бүрүн күчүзү
кыдыр 3 ай-даа четпес үе дугурунда ажалдаан эгелден.
Илангыя илангыя ажалдар таарырга атом энерготи-
кумунда чөсө турбаан.

Дөртүк реакторун күчүзүн ажалдааг шивгодин алган-
ны-биле калыпштыр бир киловатт-шамтыг өрткө-үзөн
оранчон эвезжөн, бус күжү-биле эң калыпшалыг ажал-
даа электростанциялардаа чингел берген. Блоку
500 киловатт күчүзү электростанцияда шивгодинга
улаан.

Чаа станциянын база бир онза талазы бар: ол агаар
делгемин боттандыраас. Хой чурттагыч чонугу денискаарге
ол кончут чутула. Деңгел көрүчөр: дөрт дугаар энерго-
блоку бир хондур аар делгемин ийи эшелон хөмүр-дан
биле деңгелер калорийлг бүдүн чартыг киловатт-на хире
ураныг кылар чүдүлү чарыклар.

Чаа атом реактору чүзү-бүр техникумны болган дөрт-
лерин кылган, сайыраагайдырарынча баазаны болу бер-
ген. Ында башкарылган автоматтык системаны
— АБС, Ада-чуртка будурган информация-саалга машина-
ларын ажалдап турар. Дамчидар электри күжүзүн таарыш-
тыкчызы — онза суугурагыч прибор бар. Ажалдаа эң
баштай шивгодин алган ол чаа дөрт баш буруткан айт-
кан турунун салдарын хандыг «автоматизация» бооп
турар. Башкарыкчы-инженер ол таарыштыкчыны ажал-
даадыр союдадып каалкан, башкарылган бодунга хуа-
ны ап болур.

ССРЭ-ге болган социалисттик дем каттыштыргызынын
чурттарына атом энергетиказын сайыраагычтарын улус
программаларын барымдаалаан, воронсжилер дуржулганын
Курсктин, Армянинин, Кольсктин атом электростан-
цияларын туудуруларына, Болгариянын, ГФР-нин, Че-
хословакиянын база Финляндиянын энерготикумун ажал-
даа-биле тайылырлыг берип турар. Новооренск
станциясы ССРЭ-ге болган ЭДЧ-де баштай турар, өскө-даа
чурттарга атом энергетиктерин мержеялгиде калдарын
белетке бөоринин база бир төвү болу берген дем, станция-
нын кол инженер Станислав Самойлов демдегиде.

Воронсжилерден өөрчөн алган билгилеринс кайы
хай. Бистин атом электростанциясы «Норд-1-ге» реактор
салбырын ажалдаарын контролдаар апар кижин мек.
Реакторун ажалдаан эгелээр — эң берге үеде кызыл
ажылдарын онза байдаларын эвези өөрчөн ажалырга
совет тускай эртемчилер дуа чедирин — деп, ГФР-ден кел-
ген башкарыкчы-инженер Райсерт Хест чуталады.

Болгариядан келген инженер-физик Диана Ганчева мыл-
ча диди:

— Мааң шенеттин ажалдаарын үре-түннелдиг эртин
тур. Бистин Козлодуйда эң баштайгы атом электростан-
циянын ажалдаан эгелээр-биле холбошкан практиктиг
бүгү сорулгаларын Новооренск станциясында оукте-
риис-биле кады шиттирар тур бис. Оларын хой чыл
дугурунда чедип алган дуржулганы ССРЭ-де реактор ту-
дууну дадыкканын, хөгжүдүлгөн болган сайыраагы-
нын бедек деңгелдерин хересинде турар-дыр. Дөрт ду-
гаар блоку ажалдаан эгелей беренин техниктиг чарты
чедикшиг эвес, харын силерин бүгү атом эртемниг
болган улетирүүнү чедикшиг болган.

База бир чижик мындыг. ЧССР-де тууду турар атом
электростанциязыг кылмаал эвес, бойдуз ураны-биле
ажылдаар, энергетиказын аар суг нарын реакторун тургу-
зуп бөор — эң нарын айттыг совет болган чехословак
эртемденерге, инженерлерге оонашкан. Ону төлөвдигин
боттандыры-биле холбошкан практиктиг сорулгалар де-
легейин хой-хей чурттарынын тускай эртемчилерине
суугурагыч болган. Бистин чүрүзүска болган Чехосла-
вакия оларын эртем-инженер институттары, төлөвдө
болган конструктор бюролары, машина туудууну он-он
аввотдары шиттирарар. Ам эң баштайгы чехословак
атом электростанциязы ажалдаа кырган. Ону Новоорен-
ск станциянын туудурулары-биле болган энерготи-
кери-биле кады тууду тургускан.

Ам воронсжилерин дуаам-биле ЧССР-де база бир атом
электростанциязын тууду турар. Олар бир миллион чеди
түс муң киловатт күчүзү болурун ийилээ чедип алыр.
ЧССР-ниг энергетика министринин ораакчызы Ян Голд-
шмидт мынчадыр демдегиди:

— Совет тускай эртемчилер-биле дем каттыштырын
ажылдап турар, биске эржөк чутула дуржулганы чедип
алган бис. ЭДЧ-ге хамаарышкан кадык интернационал
болган кооперасташкынын хамыкты мурай Совет Эни-
лели-биле сырый дем каттыштырын ажалдаарын бистин
ядро энергетиказына дуа чедирин болу хой-хей арга-
нын барымдаалаан, база бир атом электростанциязын
тууду деп шиттир үндүргөн бис.

Дол эртинге 1973 чылдын чакы хунирине Новоорен-
скский атом электростанциянын беш дугаар энерге-
тика блокунун тууду калбарган. Ол блок база-ла дөрт ду-
гаар блок дөп, атом күжүн тайык ажалгалар талазы-биле,
эртем, техниканын сөөлү чедикшигнери-биле дүүшкен
турар.

Николай ГАМОВ,
ПМА-нын корреспондентизи.

ДЕЛЕГЕЙ. БО ХУННЕРДЕ

ТАЙБЫННЫ ЛЕНИНЧИ ПОЛИТИКАЗЫНЫ ТИЛЕЛГЕЗИ

СЭКП Топ Комитетинин Чингине сек-
тары, ССРЭ-ниг Дээди Советинин Прези-
думунун кезигүү Л. И. Брежневтиг
ГФР-ге чоразынын түннелдери делегей-
нин хой-нигизинин болган паралагы-
нын кол кичонейинде турбушаан.

«Ленин Брежневтиг бистин чуртуруска
чоразын суугула-ла шыгарангай болуш-
кун болган. Совет куруне-биле бистин
харылааарынын төвүзүнге чаа арын-
ны ол аян-чорук ажиткан болган делегей-
нин ийги дайынын уружтарынын
алыс түннелдерин тодаргай түннел тайы-
лырар» деп, «Ди пафт» дээр барын-
герман союун демдеген. СЭКП ТК-нын
Чингине секретарын аян-чорунун кол
түннел чүд дөргө ийи күрүнени —
ГФР-ниг болган ССРЭ-ниг тайык база
үре-түннелдиг чаагай кожа-хөлөө догу-
наарын болган кады ажалдаарынын
кадык үнденин тургусканы. Европага
болган бүгү делегей боттуг салдарын ол
аян-чоруктун ийи чөккү үеде-ле чигини
чок чедир бөор болу» деп, неделя са-
нында уер «Формер» солун бизжөн.
Л. И. Брежневтиг аян-чорунун төвүзүгү
ужуру-дузанын дугайын ол бодатга үн-
дизилгэ чуталап болурун бүгү барымда-
зы бар. Ол аян-чорук ГФР-ниг болган
ССРЭ-ниг аразында экономиктиг база са-
дыг харылааарын улам ийи хөгжү-
дөргө болган ханылаарында чутула
рольдуг деп, «Франкфуртер рундш» со-
лун демдеген.

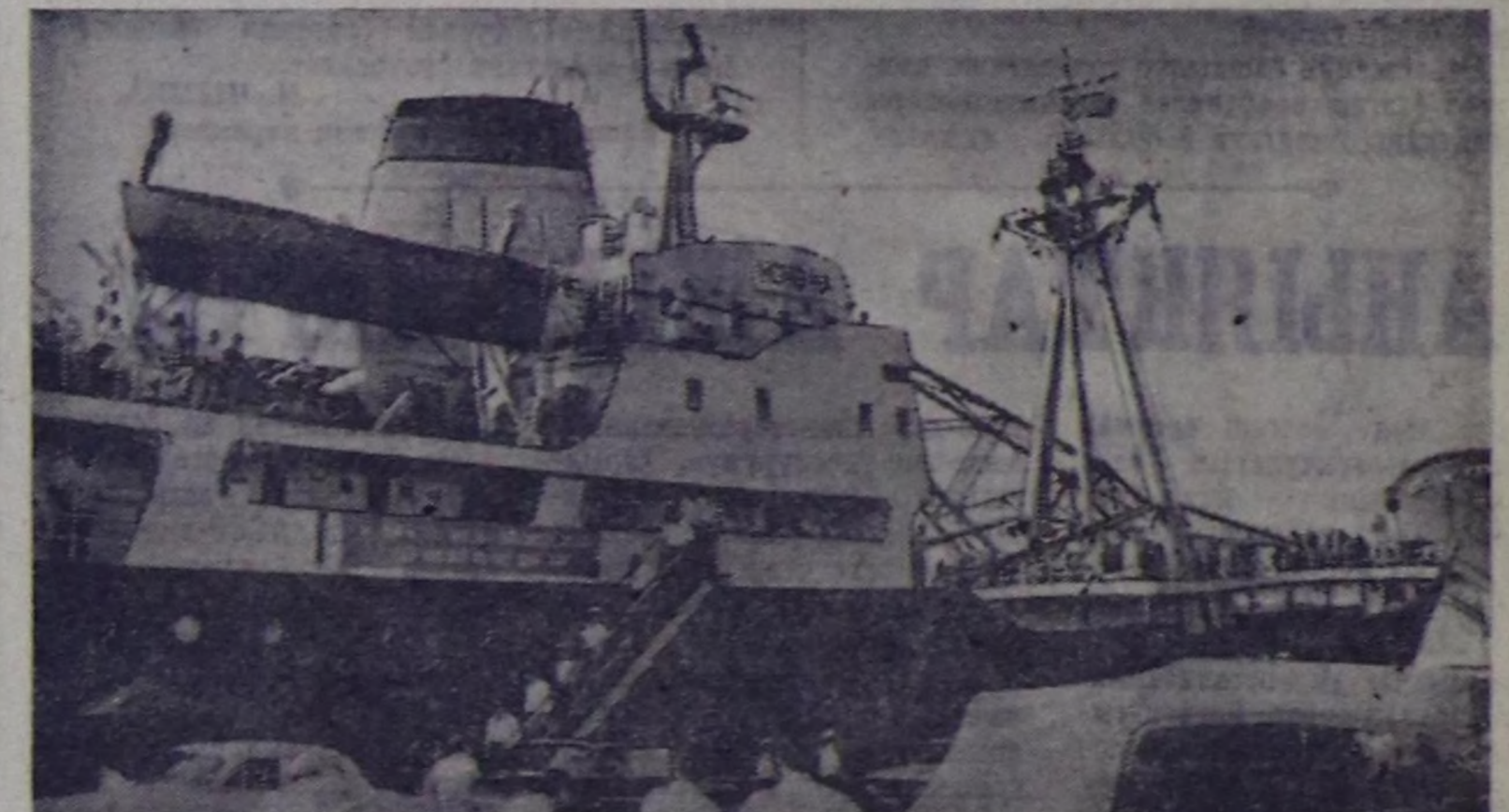
«СЭКП ТК-нын Чингине секретары
Л. И. Брежневтиг ГФР-ге аян-чорунун
түннелдери — тайыктын, улустар ара-
зында билчипкиниг болган кады
ажылдаарынын совет политиказынын
алыс шынныг тилелгези болган» — деп,
Болгариянын «Работническо дело» солуну
бизжөн. — Европанын баштайгы бүгү де-
гейин улустарын мурунга чырыкты-
дыг келди уеин перспективаларын ажал-
дыг турар ол аян-чорук бүгү улустарын
үндөин өргө-ажытарга таарыг турар
тайыкка ханы ынакшыгдыг совет дашты-
гы политиказын дүрүм суугаар ургүчү-
лели болур. Онзагай чүдүлгө чүд дөргө,
принципалдыг, илепейлиги, шаа хал-
акчы бүдүштү болу турар ол политика
Европа быгы тайыктын дийи болган
турарына ийгичи берип келген болган
берип-даа турар» деп, ол солун онзаал
демдеген.

«Л. И. Брежневтиг Боннга аян-чору-
нун ужуру-дузаны төвүзүлгөдөгү баш
улаа өөрчүн көөр чүдүлү болур. Европага эң
көргүчүг ийи дайы-биле эгелден бистин
чүс чылыгыс өргөм-техниктиг революция-
нын демде-биле доостур, ол революция-
нын үре-түннелдерин дайын сорулгалыг
ажылдап ийилдиз деп ийелгэ салышкын-
нарын совет тайык дипломаттыг шаар
халлааарынын ол чаа суугу чотадик-
чи наерешкени улам күштөлдүрбашаан.

улам боттуг болдуруп турар. Ол чаагай
ийелгэ салышкынынын Европа дөргө
СЭКП-ниг XXIV съездинин ажалдап
кылганы, тайык дугайында ажалыг улут
программанын, социалисттик делегейин эң
күштүг күрүненин бүгү күчүзүнге да-
ган ол программанын ачысында чедип ал-
ган. Ол сорул киржикти ийелгэ тайык-
нын мерген угааныг болган бузаныг совет
политиказынын ачысында чедип алган
бис. Ол политиказын боттанышкынын
Леонид Ильич Брежневтин Боннга аян-
чоруу база дагып баштаган» деп, Чехо-
словакиянын «Земледельске новины» со-
луну бизжөн.

Л. И. Брежневтиг аян-чорунун чед-
дикшиг аян-чорунун социалисттик чурттар-
нын нити чедикшиг болуп турар деп,
Польшанын «Слово пшвхне» солуну биз-
жөн. Ол аян-чорук — бистин күчүзүгү
эвилдиги — Совет Эвилдигин, улусту,
Польшанын болган социалисттик өскө-даа
чурттарын чорудуп турар тайык, өн-
дүр улут шаар халлааарынын бурун-
га эделеткегиз базым болур. Социалисттик
чурттарын тайык шаар халлааарынын
бистин барын талакы кожаыс —
Герман Демократыг Республиканын ой-
нал турар чутула ролю онзаал демде-
лээр эржөк чутула. Төвүдө байтайгы
ол герман социалисттик күрүненин быжы-
гышкыны болган чедикшигнери Герма-
ниянын Федеративтиг Республиказына по-
литиктиг реализм тергилдиз турарына
идиг берген. Л. И. Брежневтиг Германия-
нын Федеративтиг Республиказына чо-
рааны, социалисттик күрүнелерин демик
чорудуп турар дагыгы политиказынын
ханы шынныгын баштайгы болган, ол
чорудушкунун түннелдери Л. И. Брежнев-
тин президент Никсон-биле улаас болур
ужуражыкчыны база чедикшигнери бол-
тур деп боттарынын барымдаанын берип
турар деп, ол солун түннелдиз онзаал
демдеген.

«Брежневтиг Бранд-биле кады Боннга
ат салганы 10 чыл хуусаадыг экономик-
тиг дугурулга чаа-чаа дыкка хой дугу-
жулгаларга орутку арылган турар-дыр деп,
Англиянын «Гардиан» солуну бизжөн. —
Эрткен чылын бөорин ССРЭ-ниг болган
ГФР-ниг аразында бараан саарылаан 20
хуу немей өскөн, ам ол англи-совет садыг
хемчөлгөдөн барык ийи кезин ажалы тур-
ар. Илангыш ол чүгө эгези-дыр. ССРЭ
болза өскө чурттар-биле улам өзүлдегил,
бүгү талагы кады ажалдаагытайыг бай-
даларында хөгжүү дөзгөн совет ууру-
тукулдар барымдаалап турар, ол дөргө
В. И. Ленинни чоруду турган даштыгы
политиказынын уламчылаа-дыр. 1921
чылаан 1925 чылга чедир Совет Россия
делегейин 20 ажыг күрүнени-биле 40
ажыг садыг керээлерин база дугурулгаларын
кылдып алган турган болгай» деп,
«Гардиан» сактып бизжөн. (СЭТА).

ВЬЕТНАМ ДЕМОКРАТИК РЕСПУБЛИКА. Ам «Хонгха» болган «Лезинг» деп
адан совет «Зайсан» болган «Усть-Мамчатск» дээр ийи судну ВДР-ге дамчыдып
бөоринин байырыг суулаы Хайфонга болган.
ЧУРУНТА: «Зайсан» — ам «Хонгха» дээр судно Хайфон портунда.
А. МИНЕЕВТИН фотоу.

Чугаалажышкын

БОНН. (СЭТА). Ийи чурттуу
аразында харылааарын чө-
гүлгө болдуруп дугайында
Чехословакия биле Германия
ниг Федеративтиг Респу-
бликазын аразында чугаала-
жышкынын мында ургүчү-
лөп турар.

САДЫГ НИИТИЛЕЛИ

БОНН. (СЭТА). Бүгү-эвил-
дизин «Техмакспорт» на-
тыжышкыны-биле Барын
Германиянын «Антон Олер»
деп фирманы Кельн хоорайда
«Неотайп» техмакспорт
гмбх» дээр каттышкан нити-
лелде тургускан. Ол нити-
лелде дамчытар ГФР-ге совет
будурулгелерге кылдыг-
ган полиграфия машиналарын
садыг.
«Неотайп» техмакспорт»
эң баштайгы совет-барын-
герман нити-лел болур. Ол
нитилелдиз тургускан чорук
СЭКП ТК-нын Чингине сек-
тары, ССРЭ-ниг Дээди Совети-
нин Президиумунун кезигүү
Л. И. Брежневтиг ГФР-ге
аян-чорунун үеинде ат сал-
ганы экономикага, улетуруге
болган техниккага кады ажал-
даагы дугайында дугурулгаларын
амыдырла боттанып
турарын тодаргай чижө-
дир деп ДПА агентилеа дем-
деген.

КОНСУЛЬТАЦИЯДА

ХЕЛЬСИНКИ. (СЭТА).
Айыла чок чорук болган ка-
ды ажалдаагытайыг айт-
тыларынын талазы-биле нити-
европа чөвүл хуралын бө-
леткөзүнүн хой талазыг кон-
сультациянын эделеткегиз
пленадыг хуралына Польша-
нын, Румыниянын, Франция-
нын, Великобританиянын,
Мальтанын, АКШ-тын, ГФР-
нин, Швейцариянын, ССРЭ-ниг
төлөвлекчилери чүве чутула-
лаан.

Процедура талазы-биле
ажылдын бөлүккө нити-евро-
па чөвүл хуралын эрттирер
черин дугайында болган оок
киржикчилерин дугайында
сөөлү саалды ажалдап кы-
ларын дааскан.
Июль 1-ге чедир хой тала-
лыг консультациянын бүгү ор-
ганнарын ажалынын про-
грамманын башылаан.

Парижте делгелге

ПАРИЖ. (СЭТА). Парижте
уран чүдүлгөдөгү «делгей тө-
вүзүгү галлерезында совет чо-
рукчу Ю. К. Королевтиг чо-
галдарынын делгелгези

ажылдап турар.
Совет Эвилдигин чуртчу-
ларынын хууда делгелгези
Парижте бир-ле дугайында
организастаны ол болур.

Кады ажалдажылга

БЕРЛИН. (СЭТА). ГФР биле
ССРЭ-нин ном улауер чера-
ринин нитилел-политиктиг
литература парлан үндүр та-
лазы-биле кады ажалдажылга
кылырларын доктаамал ажал-
чын бөлүүнү анаа болган чо-

вүдө хуралынын түннелдиз
протоколга ат салган. Чөвүл
хуралдын киржикчилери өтүз-
дурган материалдарын парлан
үндүр болган 1973—1974
чылдарда парлаар номнарны
планын хулаан алган.

Садыг-палатазынын конгресси

РИО-ДЕ-ЖАНЕЙРО. (СЭТА).
Делегейин садыг палатазы-
нын XXIV конгресси мында
эртип турар. Оон ажалында де-
легейин дыкка хой чурттарын
лар барган ийи муң ажыг де-
легаттар киржин, хоорайлар-
нын өзүлдегинин болган деле-
гей сактынын база төлөвир-

лерин анза хамаарыгалыг
хөгжүдөзүн чугаалажып ко-
руп турарлар.
ССРЭ-ниг садыг улетуур
палатазынын даргазы Б. А.
Борисовка баштаган совет де-
легация ол конгрестте айтга-
рактылар бооп киржип турар.

Бүгү Африканын чыыжы

АДДИС-АБЕБА. (СЭТА-нын
тускай көрр). Африканын
чачыс эи организаациянын
киржикчилери чурттарын
курунелер болган чааактар
баштыгыларын 10-гу (юби-
лейинг) ассамблеясы Эфи-
опиянын найымаалында
ажылдыган.

Африканын хамаарышпас
41 чурттуу төлөвлекчилери
колониализмге болган раси-
змге удуз демиселге боттары-
нын сырый каттыжышкы-
нын быжыгыларын айт-
тырын көөр болган Чоокчу
Чөөн чүте байлааче онза
кичонейин салыр.
Ассамблеянын киржикчилери
Африканын чачыс эи-
сетки каттыжышкынын
10 чыл болганы-биле холбош-
кын нити политиктиг декла-
рациянын болган кады ажал-
дажылга дугайында медетле-
ди хулаан алыр.

ЧУРУНТА: чыскаал киржикчилери: «Фашизмин кычыч-
тырбас!» деп кыйгы салып чорлар.
(СЭТА-нын фотохрониказы).

Чуртта дерзин фашисттик организацияларын ажал-чору-
дугуларын хоруугаарын куш-ажылчы Италия негеп турар.
Фашисттер дерзин ийелгетерге удуз демиселге массаларын
кол организаачызы Италиянын Коммунисттик партиязы болуп

Доозукчуларны манап тур бис

БАШКЫ УЧИЛИЩЕЗИ

Коммунизмдин анык тургузучуларын, ошол айтканда бүгү-ле кулактанган мезгилдерде угаан сайырамы, төлөптү аажы-чан, кадык-шыраак мага-бет сайырамы, коммунисттик кичинилеге-бет бүгү үндөсүнөргү угулар саттарына, аяе класстарга хевиреттинин аяедез дээр-ж бүгү кичи бурзуге билингир. Бо узду болгаш харысаалыгы сорулган ботандарар ужураг анык тускай өрмө-ниттерин Кызылдын башкы училищези беле-ткен турар. 1945 чылдан бээр ажиллап келген үзүндө училище 2500 азыг тус-кай өрмөниттерин беле-ткөн. Чүгө 1965 чылдан бээр 740 аныктар училищени дооскан. Оларын иштинен 297 кичи аяе класстар башкыларынын, 386 кичи-уруугар саттарынын кичинилеге-бетинин болгаш 57 кичи күш-культура башкыла-рынын тускай өрмөни челип алганнар.

Училищедө бүгү республикада алдар-сураа иштерин башкалар—РФСР школаларын алдарыг башкы В. Л. Ладанова, Тыва АССР-нин школаларын алдарыг башкы О. А. Тава-Самбу, М. И. Гере-хова, дуржулгагы башкы Л. И. Аран, А. В. Фунтикова, С. С. Оюн болгаш еске-тер-да анык тускай өрмөниттерин чогуу билигдер-биле чепсегээр дээр бүгү ужура, арга-хуржугузын берип ажиллап туралар.

Училищенин сургууларын болгаш тускай билигдер талазы-биле өөредилге хуузу база билинин шынары чыл бүгү бедип турар. Эрткен өөредилге чылында өөредилгенин түнел 98 хуу болган. Сургууларын билиг-лер-биле чепсегенинге таа-рымчалыг байдалар училищедө бар. Мын-да эки деритинген лингфон, дм. физика, химия, чурулга, бойдуз, педагогика каби-неттерин чогуу литература, техниктиг ле-ресектер болгаш көргүзүг материалдары-биле дерип келген.

Училищенин башкылар коллективин, ком-сомал болгаш профсоюз органдарыларын түгө дани билигит башкылар, кичини-

диктер беле-ткээр аяе, харын бүгү доо-зукчулар ишпейлиг хой-нигичилер бөлү-рүнче улганган аяе-бүгү солун ажилдар-ын чорудуп турар. Училищедө анык лек-торларын школаны, «Вожатый» деп алуу, политинформаторлар школаны, уран түгү-дү аяе-бүгү бөлүмнери, спорт секция-лары ажиллап турар. Чүгө бо өөредилге чылында билин хой солун келээр, ужу-ражылгалар өрткен. Оларын иштинде

«Че-е, спортчулар!», «Че-е, кыстар!» деп конкурстар, комсомолчу ирлар кон-курсу, «Эн эки уран номчуучу» деп конкурсу училищедө өрткен. Училищедө алдарыг башкылар, артистер, хой-нигичилер ажил-дакчылары-биле ужуражылгалар таңыл болган. Училищедө Тыванын билигити чу-рукчуларын С. Ланзы, Ю. Курский олар боттарынын чурустарын дегелелерин кылган, РФСР-нин алдарыг, Тыва АССР-нин улустун артизи Б. Муруз, Тыва АССР-нин алдарыг башкылар Е. Габияна, С. Содоунам дээр еске-да хой-хөй аал-чылар келген.

Чыл бүгүдө ленинчи ажилдарын бөлү-терге өөренири, оон түнелдиге ленинчи зачеттары дужаары таңыл алганнар.

ССР-нин 50 чыл оюнга турускааткан уран чүүл көрүдөсине бистин 200 кичи составтыг уран чүүл коллективистин иштинен 130 кичи составтыг нити ир, 40 кичи составтыг таңыл бөлүмү бирги черин чаалап алганнар.

Бо ибилейтиг чылда бистин училищенин СӨКП Тыва обкомунун, Министрлер Чөвү-лелинин, облопрофсоюзунун Хүндүзүг билин-биле таңылган коллективист ажилын бедни-биле үнелгени ол деп, моон сонгаар-даа улам күнелешкенин ажил-дарынче даалай деп көрүп турар бис. Бо чылын 8 болгаш 10 класстар дооскан аны-ктарын бистин училищедө кирип өөрени-ринче чаалапшаан, оларга бугуу белик мергежилди тускай өрмөни бээринге бистин коллектив бугууредил.

М. ЧИМБА.

башкы училищезинин директору.

АНЫЯКТАР, АЖЫЛ-ИШЧЕ!

Сес чыл болгаш ортумак школ доозукчуларын улус ажил-агыннын аяе-бүгү алырларына таарыштыг тур-гуузы — чууга аайтыг.

Бо талазы-биле органдарыг болгаш табылбарыг ажилды чогуу органдарыг-лар чорудуп турар. Эрткен чы-лын 1200 хире аныктарын ажил-агыннын аяе-бүгү алырларыгче органдарыг-биле чоруткан болгаш олар боттарынын мергежилни бе-диптишкан, ам барык кал-жаан ажилчылар алдары-гаан, а чылда хойу харын социалисттик чарыштын му-ракчылары болу берилген.

Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлели бо чылын школа доозар аныктарын иштинен 900 азыг кичини бугууредил-ге ажилдадып, тускай мерге-жилге өөредир талазы-биле доктаалды чоотка чад дүзүп алган. Оларын иштинен колхоз, совхозтарже — 300, тузугларже — 100, улуст-нөр бугууредилтерже — 100, салгыг органдарыгларынче — 100 кичини ажилдадып чору-ларын планнап турар. Оон ая-гыза Амырал хандырылга, Коммунал ажил-агыл болгаш

еке-даа министрстволарын, Аяе-чөм улустуртун, Хары-лаанын бугууредил техник-тиг өргөдөдөрүн болгаш оон-даа еске черлерин шугу-мунга база ажилчылар хе-регелетиптиг турар.

Ажилдарын күзөөн оолдар, кыстар райуускомдарын аныктарын ажилга кирир комиссарларыг баргаш, каяа, каядыг байдалыг ажиллап бодурунун дугайында табыл-бирин дыннап, чогуу түтө-ка-биктиги алыр ужураг.

Анык кичилер школаларда бугууредил өөредилгениг аяе билиглеринге дүгүтүр, есеткингине тааржыр ажил-дарын боттары шилип алыр болбайт аан. Ынчалза-даа аяе ажилчылар негетинин турар черлерин алап, орта баарын сүмелеп бодур. Чижээ, Ак-Довурукта «Тыва даг-дугу» болгаш Хову-Аксында «Тыва кобалы» комбинаттарыга, «Тыва тууду» болгаш «Тыва көдө тууду» трестеринге ажиллап болгай. Орта барган-нар ажилдавышаа, аппарат-чы, электрик, монтажник, сле-сарь болгаш бээдичи, дашчы, шугураг-бугуучу дээр оон-даа еске тускай мергежил-

дерин шилгээди ап бодур.

Ол бугууредилерге база ту-дуг черлеринге бээр күзөд-дигер Тыва АССР-нин Мини-стрлер Чөвүлелинин Куш-ажылы кулавырлар өргө-лени азы оон Барын-Хемчи, Чөөл-Хемчи районнара те-лээдерин дачыштыр органи-застыг ажилын чылдааныг кирип, керээ чарып азыр. Ыни чылдан азыр аяе ажил-дар дээр керээ чарганнара 200 рубль хемээдиг дедир этипес дуалаачынын көргү-зөр болгаш орун-дежээ беле-нини чурттар черлер-биле, тускай идик-хеп-биле таңды-рар.

А школа дооскан уруугар заварыг черлерге кирип ал-гаш, чижээ, заварыгыг, хеп быжарыгга, аяе-бүгү аргылар кылырыгга өөренип, улам мергежил бодурунун ар-галары бар.

Ынчанга эртем-билигит аныктарын манап турар ажил-ла хей.

М. ДАЖЫ-НОРБУ.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелин Куш-ажылы кулавырлар өргөленинч телээзи.

СПОРТ • СПОРТ • СПОРТ • СПОРТ • СПОРТ

АВААНГЫРЛАРНЫҢ СОЛУН ДЕМИСЕЛИ

Эрткен дыштаныр хүннерде Кызылдын спорт шөдөрлөргө республиканың «Спартак» эки тура спорт нигителенин спорттун чайгы хевирлеринге хууда болгаш команда тала-зы-биле бирги чери дээр маргылдаалары болуп өрткен.

ЧИИК АТЛЕТИКА

Совет Тыванын 5 чыл а-тыг стадион — чик атлетика маргылдаалары эрткериңге таарыштыг, спорттун ол хевиринге маргылдар бүгү спорт дериглери четкери-биле кыл-дыган.

Маргылдаанын баштайгы хүнүдө 100, 200, 400 метр хемээдиг черлерге чарыш, адро, черинг бедия, уузуун халымыгыга маргылдаалар болулаан.

Херэженин 100 метр-ге чарышынга Кызыл хоорайн шилдиге команда-зынын төлөзи Татьяна Гу-сина аныккан хемээдиг 13,1 секундта халааш, чемпион болган. Хову-Аксында не-гел Нележа Соколова — ийги, башкы училищенин сургуулу Евгения Жукова — үшкү черлерин үшкөчкөр.

Эр улустун 200 метр хемээдиг черге чарышынга пе-дагогика институтунун сту-дентин Федор Казачков эки түнелди көргүскөн. Ол аныккан хемээдиг 22,7 се-кундта халааш өрткөн. 1964 чылда Василий Баклыковтун тургусканы республика ре-кордун 6 секундта чаргакан. Шериг көзөнип дайыткы Юрий Поперков тилкелгич 7 секундта ойнаккан, ийги-чери алыр аргалыг бол-ган.

Педагогика институтунун студентин Татьяна Чижова херэженин 400 метр чарышынга тилгээ. Оон ко-мандала эки Нележа Куско-ва — ийги, № 11 школанын өөреникчиси Галина Сосар-ева — үшкү черлерин алга-нар.

1500 метр хемээдиг черин чарышынга республика-нын база бир чаа рекорду тургустунган. Политехнику-нун төлөзи Виктор Миха-илов аныккан хемээдиг 4 ми-нута 14 секундта өрткөн. 1965 чылда Красовлар хоорайга Сибирь зоназын чик атлетика маргылдааныг бистин республиканыг му-рунлап кирип чорашан Ана-толий Шедюговтун тургус-кан рекордун 5 секундта чаргакан. Виктор Михайлов ол хүн ядро оштарынга Ты-ваанын база бир чаа рекорду тургускан. 7,5 килограмм ядроун Виктор 11 метр 21 сантиметр ырдыр оштар.

Педагогика институтунун сту-дентин Николай Мартынен-ко Михайловтун тургускан рекордунга 1 метр черин ийги чери, Хову-Аксын-ин ортумак школанын ку-дукчулары башкылар Мажукин үшкү черлерин ал-гаш.

Херэженин аргалыг черин бедия халымыгыга политехникунун сургуулу

Людмила Небожнова терги-дөө. Ол 1 метр 40 сантиметр-ин халааш. Педагогика пе-дагогика институтунун Га-лина Шерваденко биле Га-лина Селиванова ийги, үш-кү черлерин алганнар. Кы-зылдын № 35 профессионал техниктиг училищенин сургуулу Вячеслав Горшков черин бедия 1 метр 80 сан-тиметрин халааш «Спартак-тын» чемпиону болган. Хову-Аксында уруугарын спорт школанын тренери Кызыл-мир Ковалев — ийги. Кызыл-дын шилдиге командазын төлөзи Анатолий Стариков — үшкү черлерин алааш.

Кызылдын педагогика пе-дагогика институтунун куш-культура башкыны Василий Баклыков 1967 чылда черин узуун халымыгыга 7 метрин хала-аш, республиканын рекор-дун тургускан. Ол бо удаада 6 метр 55 сантиметрин хала-аш, бирги черге бүзүр-диг-биле үгөн. Шериг көзө-нип спортчуу Владимир Шустов, Кызылдын шилдиге командазын төлөзи Нико-лай Григорьев ийги, үшкү черлерге.

Ийи хүн үргүлчүлөп кел-ген маргылдаанын түнелдиге политехникунун сургуула-ры команда талазы-биле бирги чери алган, республи-канын «Спартак» эки тура спорт нигителенин кубогун, кымылда, бирги черинг дш-

момун чаалап алган. Ийги-жиз — И шериг көзөнип спорт-чулары, үшкүчү — педагоги-ка институтунун командала-ры удешкенер.

В. ЧАДАМБА.

ВОЛЕЙБОЛ

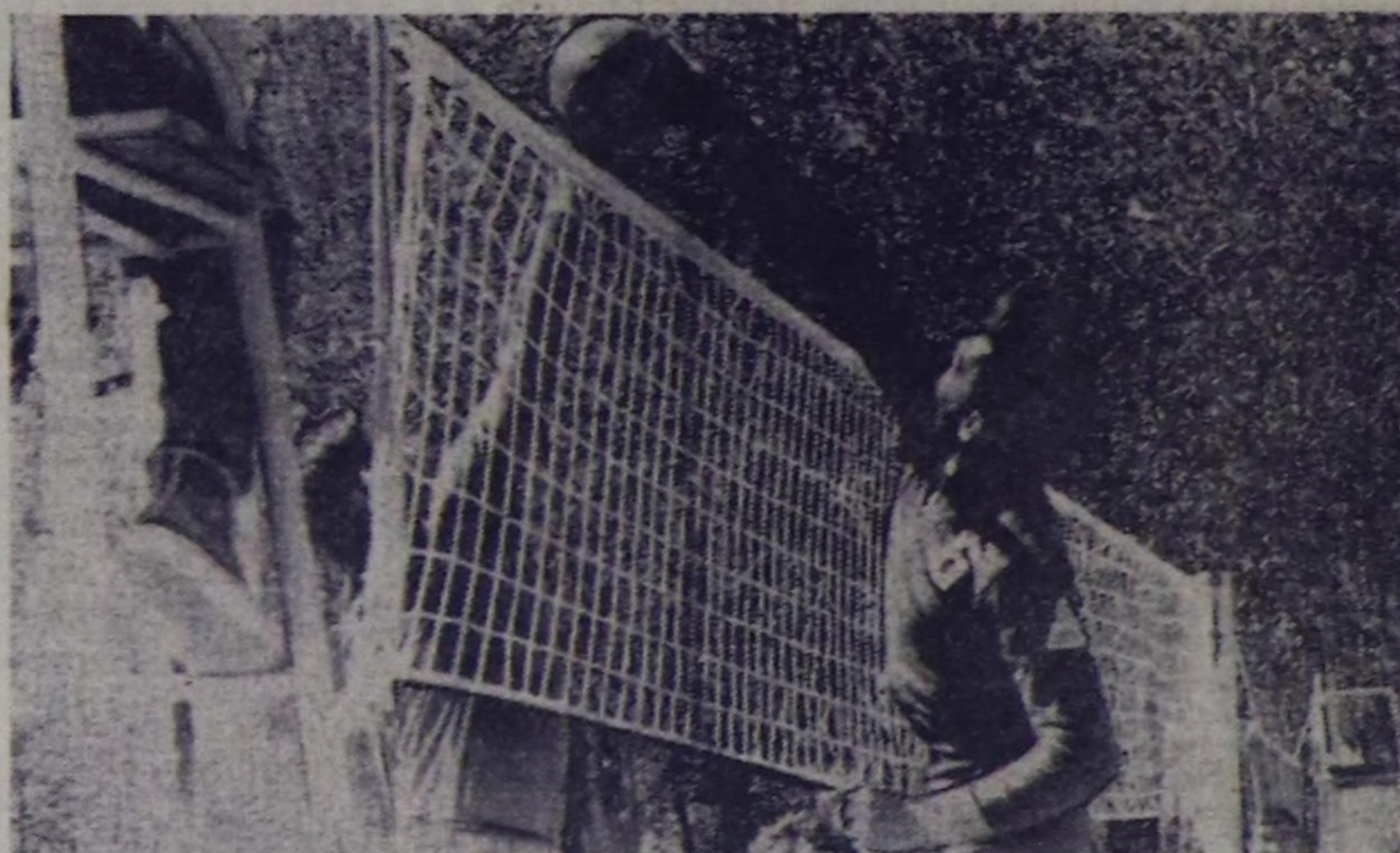
«Спартак» эки тура спорт нигителенин бирги чери дээр волейбол маргылда-ны Гастелло аттыг паркка ийи хүн үргүлчүлөп. Аяа Ак-Довурак, Хову-Акем, Кызылдын эр улустун 3, те-рожененин 4 командалы ойнаан.

Бо удаада Кызыл хоорай-нын «Спартак» командалы Николай Кузнецов, Лас-оол Седип, Хертек Баранов иш-каш хоочун волейболистер нол оюн тургузуп, чараш болгаш эки ойнааннар. Олар-нын арга-дуржулгазы, ко-дестивити ойнап билири, ужуражылга бурзуге эки бедеткели өскөдөргө үдөтөр болган. Ынчанга кымылда-лар «Спартак» нигителенин чемпиону атты эр улустун аргалыг бүзүредил чедип алганнар. Кызыл аэропорту-нун командалы моон мурун-да чылдарга шаңнадыг че-рлерин ээлеп, солун болгаш көрүштүг оюну-биле көрүкчү-лерин манталыг чаалап ал турганын билер бис. Ол ко-мандаларын ойнакчылары өрентиг беле-ттер-биле ша-накталлар.

Ш. ДОРЖУ.

ЧУРУКТАРДА: 1973 чылда эр улустун аргалыг волей-болга «Спартактын» чемпиону Кызылдын шилдиге коман-дазын ойнакчылары (үс-түгү): маргылдаа үзүндө (адаарда).

В. ЧАДАМБАНЫҢ фотолары.

МАЗАЙ ИРЕЙНИҢ «САЛГАКЧЫЛАРЫ»

Краснодарда туудуп турар суг алаачылар Кубанын аныккы суун аксыг алаачы-лык, крайын аныккан бол-гаш балыкчылар нигителенин ордигары, бойдузугу бу-ер үшкүчтери табылалыг үшкүч. Кобиннар, дилалар, элихтер айылыга таарыш-болуп болгай. Суга алыскан армыларын кырында ерт-сатат дескиниг турар. Ур-дугат уладып оор суге ка-тарсар, жекелер үшкүч. Ын-

да бугу ордулуктарын, ду-луларын шугууун хымап киргизе.

«Кубань» далайында сугун деңгис шак санында паса-дып оор. Суга алыскан че-рлерин диги амыктарына дуо көргүзүргө кижилер каяа-даа бекем, Станица-ларда болгаш туураларда же-мелер, диги амыктарын

дээр терекселерни бекем-көз, тайварлар черлерин тур-гусулаан. Кобиннар аяа анык-талыгга таарышпас, чүгө дээр Кубанын Малай ирейниң аныккылары кон-чуг зою.

В. КАЛИШЕВСКИЙ (СЭТА-нын корр.).

КРАСНОДАР.

Редактор В. С. ШАРАВИИ.

МОСКВАНЫҢ КУШ-КУЛЬТУРА ИНСТИТУДУНУҢ ЧАА ТУДУГЛАРЫ

Совет Эвилелинде куш-культураның 21 дээр өө-редилге чери бар. Оларынч аразында кол өөредилге чери Москва институту. Оон дөрт факультетинде 5 муң кичи өөренип турар. Студенттер чаа өөредилге-спорт көрүзү-гө ийи чыл дургузунда ки-чаадеп келген. Спорт че-рлерин оон ыңай база туудуп турар. Төргин черелиг чик атлетика манежи болгаш чаа

дериглериг бодалга чери шаг-да-ла амыгалага кирген.

Манежте маңнаарыг ажиллаар, ийи чус метр дурттуг, чымчак шыыгыг орун бар. Манежтин ортуун-да маңнаарыг ажиллаар, 60 метр дурттуг алыр орун-чугаш, кыдыгыларда — ха-лыдарыг болгаш ядро шы-вадарыг ажиллаар сектор-лар бар. Манеж-биле кожа тускай залда эртеринге шап-

тытыг черлериг 100 бол-гаш 110 метрге маңнаарыг ажиллаар 130 метр дурттуг, чымчак шыыгыг дөрт орун-чугаш бар.

Манежти чаа аппаратура-биле дөзөн. Автоматтыг чы-рыткы дөрин маңнаар кичи-нин дүгөдээрин спортчу-би-ле кожа орунчугаш дургаар бээр чырыткы дуза-зы-биле таарыштырып берип болур. Орунчугаштар дуртунуң

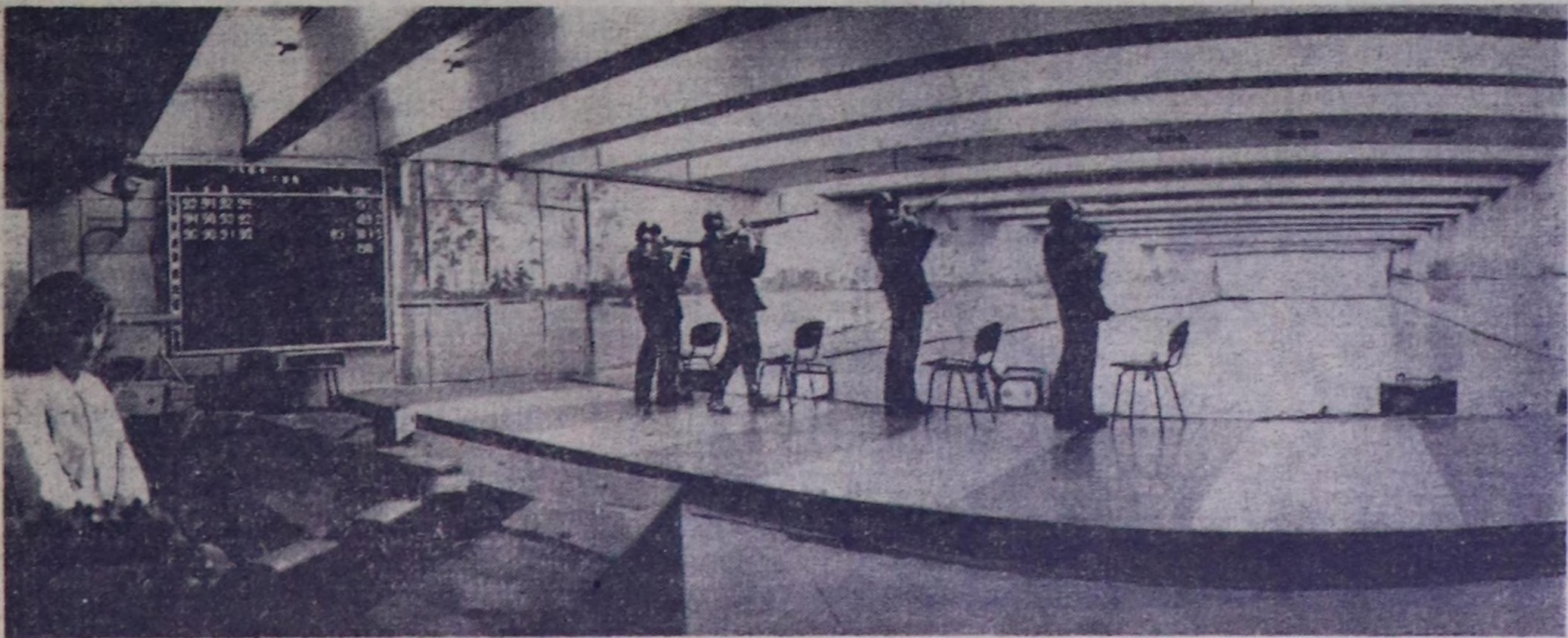
метр бурзуунда тускай чырыт-кы дериглерин тургузуп каан, олар атлеттин бугу дистан-цига маңнаарынын графинин тургузуп бээр. Манежте эр-тем-чинчиле лабораториязы база конугу эки дериглери.

Чүүл-бүрү болулар-биле бо-далга кылыр болгаш чаа эдэр 50 метр дурттуг бодалга шө-лу бар. Бодалга чери ады-жыларын хеделип турарын болгаш бодалганын түнелде-рин демдегел бээр деригле-ри.

Оон аңгыда, 15 кижиге 25 метрден бодалга кылды-рар чер болгаш пневматика боолары-биле бодалга кылыр шөл база бар.

ЧУРУНТА: Москваның куш-культура институтунун бодалга чери, аңаа маргы-лаа, белегич эрттирип, эртем-чинчиле ажилын-даа чору-дуп болур.

В. ЧЕРНОВТУҢ фотоз. ПМА.

РЕДАКЦИЈАНЫҢ АДРЕЗИ: 1667000

Былал, Шегиния-Кравченко кудумчуу, бажын № 3. ТЕЛЕФОНАРЫ: Редакторун 24-63, редакторун ораакчыларын 35-24, пропаган-дизинин 23-54, харысаалыг секретарын 23-35, партия амырал кизинин 37-13, культура кизинин 23-54, көдө ажил-агыл кизинин 21-47, үзүтүр кизинин 22-64, чаа кизинин 41-27, информация база совет тургуту кизинин 20-60, бухгалтериянын 31-75, корректорларын 27-41. Согуз келбей барган 32-75 телефоныг болгар.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелин Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садынын талазы-биле өргөленин типографиязы. (Былал Шегиния-Кравченко кудумчуу бажын № 1). ТС-0060.

Солун неделяда 6 катан үнөр

Пар. ама 2. Тираж 15453. Чыгыт № 1746.

Мелебугенне

МАЙ 29-ТА

КЫЗЫЛДАН

19.00—Телемөдөзөр 19.10—Уруларга фильм. 19.30—Телефильм. 19.55—«Шалыпчы куш-ажылды — беш чылга». 20.35—Телефильм. 20.50—Телемөдөзөр. 21.05—Чаралдар, реклама. 21.10—«Дарга байырлап». Музыкалдыг фильм. 21.40—23.00—Е. Танова «Ачылыг-ла эмихлерим». Телемөдө.

КИНОТЕАТРААДА

МАЙ 29-ТА

«НАПЫРАЛ»: «Хайыралыг» кыра думамга найгамчык ак розалар». 10.00, 11.45, 13.30, 15.15, 17.00, 18.45, 20.30

«КАА-ХЕМ»: «Хертертен ынакшып». 15.00. «Ралу на-дынның өңчүзү» 16.50, 18.40

АГААР

Бөгү республикага бүрөө, аялыг турар хүн болур. Согу-барыш районнага көзөк чыгарар. Агарынч темпе-ратура 18—20 градус чедир чыгыт.

Кымыла база-ла бүрөө, аялыг турар агаар болур.

20.30 шактар. «ВОСТОК»: «Дорту» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Хемги Бил-бонмун тоолдары» 10.00, 11.40, 13.30, «Сибирь кызы» (2 сериялы кат) 15.30, 18.10, 20.55 шактарда.

ЧАЙТЫ КИНОТЕАТРА:

«Рам биле Шам» (2 сериялы кат) 17.20, 20.00 шактарда.